УДК 37.014.6:005.642.4
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-2-34

Надія ПАВЛЮК,
orcid.org/0000-0001-7170-5743
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української та зарубіжної літератур
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
(Одеса, Україна) pavlyuknadya@gmail.com

ФІДБЕК У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розкрито проблеми реалізації якісного фідбеку (зворотного зв'язку) під час викладання української літератури у вищих навчальних закладах освіти України. Визначено сучасне розуміння поняття «фідбек» у психологічній та педагогічній літературі. Проаналізовано види зворотного зв'язку у психологічному контексті. У процесі дослідження з'ясовано, що фідбек широко розглядається дослідниками як вирішальний інструмент для покращення не лише набуття знань, а й мотивації та задоволення студентів. У роботі основний акцент зроблено на розкритті ролі ефективного фідбеку, його цінності. У статті схарактеризовано фактори впливу фідбеку для досягнення бажаних результатів навчання (особисті вміння та знання студента, контекст навчання, структура, рівень фідбеку, послідовність в його організації, своєчасність отримання та надання інформації). Виокремлено умови, які впливають на ефективність зворотного зв'язку, розглядаються особливості конструктивного фідбеку. З'ясовано, що дієвість зворотного зв'язку визначається його частотою, якістю та послідовністю в його організації. У роботі здійснено порівняння фідбеку зі стандартним оцінюванням навчальних досягнень студентів під час викладання української літератури. Визначено, що ключова характеристика фідбеку, яка відрізняє його від стандартного оцінювання, – наявність опису однакової кількості позитивних і негативних сторін. Досліджено, що процес надання/отримання фідбеку завжди має двосторонній характер, та його ефективність залежить як від викладача, так і від здобувача освіти і може бути знижена внаслідок наявності певних бар'єрів. Досліджено коло проблем до ефективного фідбеку та визначено підходи до їх подолання. Основною проблемою в забезпеченні ефективного фідбеку на заняттях з української літератури окреслена проблема обізнаності та грамотності викладачів і студентів у цьому питанні. Тому подальшого дослідження та реалізації в освітньому просторі вищої школи потребують питання вивчення вимог до професійної компетентності фахівців у контексті ефективного застосування фідбеку в майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: *фідбек, українська література, методи навчання, організація навчання, оцінювання.*

Nadiya PAVLIUK,
orcid.org/0000-0001-7170-5743
Ph.D. in Philology,
Senior Lecturer at the Department of Ukrainian and World Literatures
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky
(Odessa, Ukraine) pavlyuknadya@gmail.com

FEEDBACK IN THE TEACHING OF UKRAINIAN LITERATURE: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

The article reveals the problems of implementing high-quality feedback during the teaching of Ukrainian literature in higher educational institutions of Ukraine. The modern understanding of the concept of «feedback» in psychological and pedagogical literature is determined. Types of feedback in a psychological context are analyzed. The study explains that feedback is widely regarded by researchers as a crucial tool for improving not only knowledge acquisition, but also as student motivation and satisfaction. In the work, the main emphasis is placed on revealing the role of effective feedback, its value. The article describes the factors influencing feedback to achieve the desired learning outcomes (student's personality, skills and knowledge, learning context, structure, a level of feedback, consistency in its organization, the ability to receive and provide information). Specific conditions that affect the effectiveness of feedback are defined, and the features of constructive feedback are considered. It was found that the effectiveness of feedback is due to its frequency, as well as consistency in its organization. The work effectively compares the feedback with the standard assessment of students' educational achievements during the teaching of Ukrainian literature. It was determined that the key characteristic of the feedback, which distinguishes it from the standard assessment, is the presence of a description of the positive and negative sides at the same time. It has been studied that the process of providing/withholding feedback is

always a two-way process, so its effectiveness depends on both the teacher and the learner and can be reduced due to the presence of certain barriers. A range of problems to effective feedback has been studied and approaches to overcoming them have been determined. The problem of knowledge and literacy of teachers and students in this matter is outlined as the main problem in providing effective feedback on concepts from Ukrainian literature. Therefore, further research and implementation in the educational space of a higher school is needed for the study of the requirements for the professional competence of specialists in the context of the effective application of feedback in future professional activities.

Key words: *feedback, Ukrainian literature, teaching methods, organization of teaching, evaluation.*

Постановка проблеми. Фідбек у вищих навчальних закладах освіти України тривалий час залишався не під такою пильною увагою, як у навчальних закладах середньої освіти. Проте в процесі дослідження студентських поглядів на викладання було визначено, що зворотний зв'язок потребує уваги більше, аніж більшість інших аспектів під час викладання навчальних дисциплін. Фідбек критикували як неефективний, невчасний, надмірно орієнтований на педагога та погано розроблений етап практичного заняття. Однак це одне з небагатьох педагогічних явищ, яке потенційно може задовольнити різноманітні навчальні потреби студентів у навчальному середовищі. Якщо зворотний зв'язок забезпечено добре, він може стати потужним внеском у навчання студентів. Проте наукові розвідки доводять, що фідбек не завжди є чимось корисним для студентів. Тому у вирішенні проблем зворотного зв'язку в педагогічних дослідженнях відбувся важливий прогрес стосовно того, як концептуалізується фідбек. Зворотний зв'язок більше не розглядається просто як коментарі, які викладачі надають студентам щодо їхньої роботи, а як процес, який потребує активної та постійної участі студентів. Це радикальне перефокусування концепції фідбеку у вищій освіті визначають як зміну парадигми від розгляду зворотного зв'язку як внеску для студентів у певний момент часу до зворотного зв'язку як постійного процесу, в якому всі сторони відіграють певні ролі (Bloud & Dawson, 2023: 158). Саме грамотний фідбек є невід'ємним інструментом підвищення якості вищої освіти України та досягнення кращих результатів навчання учасниками навчального процесу.

Аналіз досліджень. Як свідчить аналіз зарубіжних досліджень та публікацій з цієї тематики, вивченню проблеми надання/отримання фідбеку в системі освіти присвячена значна кількість наукових праць. Зарубіжні вчені особливу увагу приділяють експериментальному дослідженню оцінювання ефективності фідбеку Bloud & Dawson (2021), Carless & Boud (2018), Chong & Lin (2024), Dawson et al. (2023), Chong & Lin (2024), Little et al. (2024).

Водночас, на відміну від зарубіжних досліджень, простежуємо невелику кількість робіт українських учених, присвячених окресленій проблемі: Гончарова (2021) (проблеми та перспективи ефективного фідбеку у вищій школі), Лісова, Сивий (2021) (обізнаність викладачів і студентів про фідбек), Сергієнко (2010) (психологічні особливості фідбеку між викладачем та студентом), Филипська (2023) (види та засоби якісного фідбеку). Хоча українські вчені й переймаються питанням підвищення якості вищої освіти в Україні через дослідження процесів взаємодії викладача та студента, зокрема, через отримання та надання якісного фідбеку, все ще виникає певна суперечність між необхідністю застосування ефективного фідбеку в навчанні та недостатньою розробленістю специфіки його використання в методиці.

Мета статті – визначити проблеми реалізації якісного фідбеку під час викладання української літератури у вищих навчальних закладах освіти України та шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Дослідження показують, що процеси фідбеку в навчальних закладах вищої освіти часто розуміють неправильно, їх важко ефективно проводити та вони часто не відповідають прагненню викладачів позитивно вплинути на подальше навчання. Отже, існує проблема в необізнаності як викладачів, так і студентів в ефективному використанні фідбеку. Тому варто розглянути термін «фідбек», процес надання та отримання фідбеку.

Поняття «фідбек» – психолого-педагогічний термін. Надаючи дефініцію поняття «фідбек», викладачі зазвичай використовують такі синоніми, як реакція, коментар, відповідь, вплив, спілкування та запитання (Гончарова, 2021: 44). Аналіз наукових досліджень продемонстрував, що в педагогіці фідбек вживається у значенні отримання зворотного зв'язку від студентів під час навчання. Основна мета фідбеку (зворотного зв'язку) – допомогти студентам скорегувати своє мислення та поведінку з метою покращення результатів навчання. Тому фідбек широко розглядається дослідниками як вирішальний інструмент для покращення не лише набуття знань, а й мотивації та задоволення студентів (Лісова, 2021: 41).

З психологічної точки зору актуальність фідбеку в спілкуванні визначається тим, що він вхо-

дить в усі сторони спілкування і є складовою частиною як комунікативного, так і перцептивного та інтерактивного спілкування (Филипська, 2023: 446).

Психологи розрізняють два типи фідбеку:

– інформаційний – виступає як допоміжний навчальний вплив. Його основна функція – усунення помилки та її причини;

– знання результату – має передусім мотиваційне значення. Його основна функція – надання студентові почуття впевненості у своїх діях (Сергієнко, 2010).

Основна мета фідбеку (зворотного зв'язку) – допомогти студентам скорегувати своє мислення та поведінку з метою покращення результатів навчання. Це визначення зворотного зв'язку відрізняє його від інших типів інформації, яка може бути надана студентам, наприклад, підсумкові оцінки або похвала. Зворотний зв'язок – це наслідок навчання та відповідь на результати навчання (Лісова, Сивий, 2021: 60).

Фідбек підвищує впевненість та самосвідомість студента, стимулює мотивацію до навчання. Виконуючи цю роль у процесі навчання, фідбек стає невід'ємною частиною самого навчання (Гончарова, 2021: 44).

Стосовно фідбеку на занятті з української літератури, то надання зворотного зв`язку тісно пов`язано з добором методів навчання та їх творчим застосуванням, що зумовлюється змістом і специфікою літератури як вияву образного мислення, художнього пізнання світу. Сучасна методика навчання української літератури характеризується оптимальним поєднанням традиційних (лекція, бесіда, коментоване читання художнього твору, самостійна робота) та інноваційних методів і прийомів опрацювання навчального матеріалу (мультимедійна лекція, мультимедійні проєкти, вебквест, кейс-метод тощо), що надає освітньому процесу особистісної зорієнтованості, пізнавальної та емоційної насиченості, активізує різні види навчальної діяльності студентів. Ефективність того чи іншого методу зумовлена багатьма чинниками, зокрема професійною майстерністю вчителя, чіткістю визначеної освітньої мети, загальним рівнем підготовки студентів і рівнем опанування ними тексту художнього твору, виконанням творчих завдань (Яценко, 2020).

Наприклад, під час вивчення літератури модернізму доцільно підготувати літературні вебквести «Код шедеврів імпресіонізму», «До таємниць модернізму», «Ключі до творів символізму» тощо. На початковому етапі студенти ознайомлюються з основними поняттями обраної теми та матеріалами аналогічних проєктів, розподіляються ролі між учасниками групи. Індивідуальна робота учнів у групі, спрямована на загальний результат, здійснюється на рольовому етапі: виконуються завдання щодо пошуку інформації з конкретної теми, розробляється структура сайту та добираються необхідні для нього матеріали, підводяться підсумки, відбувається обмін накопиченими матеріалами для створення сайту. На заключному етапі члени групи під керівництвом викладача оприлюднюють в інтернеті результати колективного дослідження, а студенти-дослідники формулюють висновки й пропозиції. Розміщення вебквестів в інтернет-мережі є одним із чинників підвищення мотивації студентів для досягнення високих навчальних результатів (Яценко, 2020). Викладач може давати фідбек на всіх етапах проведення вебквесту, наприклад, під час спостереження за роботою студентів у групах, наприкінці оприлюднення результатів колективного дослідження, коли викладач підбиває підсумки роботи груп та має отримати відгуки від студентів про труднощі, які виникли в процесі вебквесту.

Незважаючи на те, що фідбек може суттєво покращити результати вивчення української літератури, розробка ефективних навчальних відгуків вимагає врахування низки різних факторів для досягнення бажаних результатів навчання:

1. Особисті вміння та знання студента матеріалу з української літератури. Вміння та набуті знання тих, хто навчається, значно впливають на ефективність фідбеку. Початківці, які працюють над простими завданнями, отримують значну користь від негайного зворотного зв'язку, тоді як більш кваліфіковані студенти, часто вирішуючи питання вищого когнітивного рівня, можуть отримати вигоду із затримки зворотного зв'язку, що забезпечує більший час на обробку. На заняттях з української літератури студенти з низьким рівнем успіху знаходять найбільший виграш із зворотного зв'язку, отримуючи повну інформацію, тоді як дослідження виявили, що високоуспішні студенти часто найкраще підтримуються простою перевіркою відповідей та сприяючою інформацією, такою як підказки.

2. Контекст навчання. Ефективний фідбек на заняттях з української літератури має включати конкретні кроки для тих, хто навчається, із зазначенням чіткого шляху вперед, а не просто звернення до минулих помилок і результативності. Зворотний зв'язок повинен надавати перспективні пропозиції щодо вдосконалення та використовуватись для інформування про переглянуті цілі, які перевищують поточні здібності студента з укра-

їнської літератури. Окрім того, для отримання вигоди від зворотного зв'язку потрібні навчальні можливості для застосування отриманих відгуків за допомогою практичних зусиль або розробки завдань, що ґрунтуються на комплексних проєктах. Дуже часто зворотний зв'язок надається лише разом із підсумковими оцінками, які позбавляють студентів можливості покращити свої результати.

3. Структура зворотного зв'язку. На заняттях з української літератури фідбек повинен бути розроблений так, щоб уникнути когнітивних перевантажень і бути настільки мінімально складним, наскільки це необхідно для передання необхідної коригуючої інформації або детальної інформації. Кількість інформації про зворотний зв'язок, яку отримує студент на заняттях з української літератури, має бути обмежена і зосереджуватися на кількох важливих сферах удосконалення, уникаючи більш дотичних або тривіальних виправлень, які можуть відвернути увагу студента. Крім того, зворотний зв'язок має бути чітким і конкретним під час передачі критеріїв, за якими видно, чи студент досяг успіху чи ні, щоб уникнути розчарування або заплутування. Оцінювальна інформація без чітких посилань на відповідні критерії успіху, найімовірніше, призведе до низької успішності студентів та неефективного самоконтролю.

4. Рівень зворотного зв'язку. На заняттях з української літератури інформацію, яку містить фідбек, можна націлити на наступні рівні. Рівень завдання, наприклад, «Так, це правильна відповідь». Рівень процесу, наприклад, «Схоже, Ви використали неправильну стратегію для другого кроку». Рівень регуляції, наприклад, «Що сталося б, якби ви використали іншу метафору?» Та рівень самого себе, наприклад, «Гарна робота!» Зворотний зв'язок на рівні завдань корисний для початківців, які працюють над простими завданнями. Рівні процесу та регуляції надзвичайно цінні для більш кваліфікованих студентів, які працюють над розвитком глибшого розуміння й ширших метакогнітивних навичок (Лісова, Сивий, 2021: 61–62).

5. Послідовність в організації. Для забезпечення ефективності зворотного зв'язку під час занять з української літератури необхідно дотримуватись послідовності в його організації. На першому етапі відбувається оцінка успішності, ступеня засвоєння матеріалу студентом і постановка цілей; на другому етапі – оцінювання, самооцінювання, взаємооцінювання; на третьому етапі – моніторинг студентами досягнень, рефлексія. Ефективний зворотний зв'язок має три аспекти: структуру (цілі, місце проведення, час, орієнтація студента у змісті матеріалу); зміст (конструктивний, диференційований); формат (усний, письмовий, графічний, відеопрезентація) (Филипська, 2023: 449).

6. Своєчасність інформації. В умовах управління за результатом цей параметр визначається часовим відрізком після відповіді студента на занятті з української літератури Однією із головних вимог до зворотного зв'язку є те, що повідомлення про помилку у формі, яка не принижує гідність студента, має надаватися негайно.

Оскільки процес надання/отримання фідбеку під час вивчення української літератури завжди має двосторонній характер, то його ефективність залежить як від викладача/вчителя, так і від здобувача освіти і може бути знижена внаслідок наявності таких бар'єрів: узагальненість та відсутність конкретики в наданні фідбеку; відсутність порад щодо подальшого вдосконалення результатів з боку вчителя; відсутність поваги до джерела фідбеку; страх зіпсувати дружні стосунки з колегами/учнями/вчителем/однолітками, засмутити їх; захисна поведінка/опір під час отримання фідбеку; невдалий час, місце або простір, де було надано фідбек; нестача впевненості в реципієнта або його особисте негативне ставлення до джерела фідбеку (Гончарова, 2021: 43).

Викладачі української літератури сприймають фідбек у навчанні через його пряме значення, тобто як інформацію про реакцію на виконання завдання студентом, яка є стимулом для подальшого вдосконалення. Надзвичайно важливо перенести фокус зворотного зв'язку з особистості студента на його діяльність, результативність виконаної роботи чи результати навчання. Тому викладачі повинні розуміти, що фідбек, який сфокусований на особистості студента, може мати шкідливі наслідки для його психічного здоров'я, зіпсувати добрі стосунки з викладачем або навіть стати причиною несприятливої атмосфери в групі (Гончарова, 2021: 44).

Студент може отримати користь лише від ефективного фідбеку, оскільки неконструктивний фідбек від педагога чи студентів може спричинити психологічні проблеми та демотивувати студента щодо досягнення результатів навчання. Отже, педагоги повинні знати, що таке фідбек, які способи надання фідбеку існують, які види фідбеку є ефективними (Гончарова, 2021: 45).

Найкращим на заняттях з української літератури є сполучення різних типів зворотного зв'язку, що мають застосовуватися залежно від рівня підготовки студентів, виду навчальної діяльності, преференцій студентів, стилів навчання та багатьох інших чинників (Филипська, 2020: 25).

Конструктивний фідбек має бути зосереджений не на особистості студента, а на досягнутих позитивних результатах і тій діяльності студента, яка була успішною й потребує продовження (Гончарова, 2021: 45). Педагогу потрібно побачити та належно оцінити не лише успішність чи неспроможність або правильність (неправильність) роботи кожного студента (результати навчальної діяльності), а й докладені ним зусилля для виконання запропонованого завдання, організацію його діяльності, її спосіб (рівень індивідуального літературного і творчого розвитку на певному етапі). Оцінка викладача повинна бути оптимально доповнена самоаналізом і взаєморецензуванням студентів (короткі чи розгорнені оцінні характеристики) (Мірошник, 2009). Якщо викладач під час курсу докладає зусиль, аби його відгуки були конструктивними, то студенти неодмінно будуть вчитися у нього й формулюватимуть свій зворотний зв'язок викладачеві – щодо змісту, методики чи навіть оцінок (Филипська, 2023: 448).

Ключова характеристика фідбеку, яка відрізняє його від стандартного оцінювання, – наявність опису однакової кількості позитивних і негативних сторін (табл. 1).

Окремо треба наголосити, що педагогу потрібно побачити та належно оцінити не лише успішність чи неспроможність або правильність (неправильність) роботи кожного студента (результати навчальної діяльності), а й докладені ним зусилля для виконання запропонованого завдання, організацію його діяльності, її спосіб (рівень індивідуального літературного і творчого розвитку на певному етапі). Оцінка викладача має бути оптимально доповнена самоаналізом і взаєморецензуванням студентів (короткі чи розгорнені оцінні характеристики). Такий підхід сприятиме повсякчасному втіленню ситуації успіху та заохоченню, підтримці інтересу юної людини до подальшого творчого навчання, оскільки студент бачитиме, що результат його зусиль і пошуків оцінено (Мірошник, 2009).

На ефективність зворотного зв'язку впливають: обізнаність викладача щодо видів і способів його здійснення; дотримання структури; регулярність використання; зв'язок з метою оцінювання та критеріями; зрозумілість для студента; чіткий зв'язок з наступними завданнями, сфокусований передусім на навчальних цілях, а згодом – на оцінюванні; позитивний вплив на студента; здійснення корекції помилок у мовленні у співпраці зі студентом; використання перефразування в усному мовленні для студентів з достатнім і високим рівнем навчальних досягнень та поєднання перефразування висловлювання з іншими видами фідбеку для студентів із середнім рівнем підготовки; негайне виправлення помилок під час формування та автоматизації навичок; наявність коментарів до виконаних завдань у дистанційній формі

Таблиця 1

Порівняння фідбеку та стандартного оцінювання у викладанні української літератури

Приклад стандартного оцінювання	Приклад фідбеку від педагога	Фокус	Мета
«Вийшло так само, не дуже гарно, як і минулого разу!»	«Ви впорались дуже добре, вийшло набагато краще, ніж минулого разу – Ви дійсно звернули увагу не лише на біографію письменника, а й на творчість»	Прогрес, зусилля, досягнення	Заохочення
«Ви зробили так багато помилок у словах на слайдах, необхідно перечитувати презентацію»	«Яка чудова презентація творчості письменника! Ви використали на слайдах найвизначніші події у житті автора дуже добре цього разу, та декілька разів помилилися в словах – варто переглядати слайди декілька разів і використовувати орфографічний словник»	Зміст, ідеї, мова, як позитивні сторони, так і сторони, над якими необхідно працювати	Особиста думка щодо роботи студента, що його/її мотивує. Визначення + та – у роботі. Визначення матеріалу, за допомогою якого можна покращити знання
«Ви зовсім не розумієте вживання вставних слів – вивчіть їх»	«Ви гарно використали граматичні форми, структура Вашого висловлювання стосовно прочитаного твору є дуже чіткою, та потрібно дещо попрацювати над вживанням вставних слів і висловлювань»	Зміст, мовлення, як позитивні сторони, так і сторони, над якими необхідно працювати	Визначення сильних і слабких сторін

Джерело: власна розробка автора

навчання; деталізованість та індивідуальний підхід (Филипська 2020: 15).

Загальним розчаруванням викладачів є те, що коментарі, які вони роблять щодо студентських робіт, часто залишаються непрочитаними або не призводять до змін. Це є ще однією проблемою, пов'язаною із моделями зворотного зв'язку, орієнтованими на те, що вони вимагають від студентів набагато більше, ніж традиційні підходи до оцінювання (Dawson et al., 2023).

Окрім цього, студенти іноді не вміють розпізнавати форми зворотного зв'язку, за винятком письмових коментарів до поданої роботи. Це може призвести до пасивної реакції студентів на зворотний зв'язок і сприйняття того, що роль педагога полягає в тому, щоби наголошувати студентам, що робити, аби отримати високі оцінки. Грамотність зі зворотним зв'язком вимагає, щоби студенти володіли академічною мовою, необхідною для розуміння, інтерпретації та мислення складними ідеями.

Необхідно зазначити, що здатність вміло використовувати фідбек є динамічною та може розвиватися з часом. На грамотність використання зворотного зв'язку може вплинути попередній досвід його використання (незалежно від того, чи він був позитивним чи негативним) або доступність та вплив типів зворотного зв'язку, з якими стикаються студенти. У концептуальній літературі були запропоновані підходи для сприяння розвитку грамотності зі зворотним зв'язком, такі як використання зворотного зв'язку одногрупників, зразки та адаптація навчального середовища (тобто навчальні інструкції, доступ до ресурсів і бесіди про зворотний зв'язок) (Little et al., 2024: 40).

З метою подолання цієї проблеми можна застосувати такі підходи, розроблені вченими Carless, Boud (Carless, Boud, 2018: 1322), під час занять з української літератури:

Мета-діалоги (додаткові діалоги). Мета-діалоги дають можливість полегшити студентам оцінку процесів фідбеку та зменшити розбіжності між сприйняттям зворотного зв'язку викладачем і студентом.

2. Розробка навчального плану. Робочі навчальні плани з української літератури для підвищення грамотності студентів щодо використання фідбеку реалізовуватимуться ефективніше, якщо вони будуть систематично впроваджуватися в програми всіх семестрів. Наприклад, студентів можна ознайомити з поняттям грамотності зі зворотним зв'язком у першому семестрі та очікувати, що вони розвиватимуть її поступово через поетапні дії. З огляду на те, що реакція студентів на зворотний зв'язок залежить від попереднього досвіду зворотного зв'язку, важливо, щоби на першому курсі було докладено достатньо зусиль для створення продуктивної роботи зі зворотним зв'язком у подальшому навчанні. Студенти повинні відчути цінність зворотного зв'язку, щоб оцінити його переваги. Завдяки багаторазовому досвіду самооцінювання, студенти вчаться генерувати внутрішній зворотний зв'язок і поступово набувають досвіду у виробленні більш складних академічних суджень. Корисними є навчальні дії, під час яких студенти разом обговорюють відгуки. Наприклад, на першому курсі з дисципліни «Вступ до літературознавства» за темою «Поетична лексика, її групи: поетизми, історизми, архаїзми, діалектизми, жаргонізми, вульгаризми, професіоналізми, авторські неологізми», студентам можна запропонувати завдання – виписати з художніх творів по 2–3 приклади різних груп поетичної лексики та здійснити перевірку виконаного завдання, запропонувавши студентам обговорити разом виконані завдання, таким чином залучивши студентів до зворотнього зв'язку. При цьому важливо пояснювати їм про такі поняття фідбеку: короткі та розгорнені оцінні характеристики (взаєморецензування), толерантність критики, повага до думки інших, сфокусованість на конкретному навчальному завданні, часові ліміти висловлювання, кокретність мислення, грамотність висловлювання тощо. На наш погляд, важливим є включення таких характеристик зворотнього зв'язку у навчальний план.

Більше того, викладачі також повинні бути обізнані з відповідними стратегіями та прийомами надання фідбеку. Некорисний відгук зумовлений низкою причин, зокрема надмірним навантаженням на занятті, відсутністю навчання як викладачів, так і студентів щодо використання фідбеку (Chon, Lin, 2024: 2). Цю роботу можна проводити у декількох напрямах, а саме: для майбутніх викладачів української літератури – запровадити факультативний курс, який стосується особливостей надання фідбеку; для освітян, які вже працюють за фахом, – розробити тренінгові програми з цієї тематики в межах підвищення кваліфікації (Гончарова, 2021: 45).

Висновки. На підставі вивчення проблеми засобів реалізації якісного фідбеку під час викладання української літератури у вищих навчальних закладах освіти України можна зробити висновки про те, що ефективність зворотного зв'язку визначається частотою, якістю та послідовністю в його організації. Основною проблемою в забезпеченні ефективного фідбеку на заняттях з української

літератури є обізнаність та грамотність викладачів і студентів у цьому питанні. Подальшого дослідження потребують питання вивчення вимог до професійної компетентності фахівців у контексті ефективного застосування фідбеку в майбутній професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bloud D, Dawson P. What feedback literate teachers do: an empirically-derived competency framework. *Assessment and evaluation in higher education*. 2021.Vol. 48 (2). P. 158–171. DOI: 10.1080/02602938.2021.1910928.
2. Carless D., Boud D. The development of student feedback literacy: enabling uptake of feedback. *Assessment and evaluation in higher education.* 2018. Vol. 43 (8). P. 1315–1325.
3. Chong S., Lin T. Feedback practices in journal peer-review: a systematic literature review. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. 2024. Vol. 49 (1). P. 1–12.
4. Dawson P., Yan Zi, Lipnevich A., Taia J., Boud D., Mahoney P. Measuring what learners do in feedback: the feedback literacy behaviour scale. Assessment and evaluation in higher education. 2023. Vol. 48 (8). P. 1–15.
5. Little T., Dawson P., Boud D., Tai J. Can students' feedback literacy be improved? A scoping review of interventions.*Assessmentandevaluationinhigher Education.*2024.Vol.49(1).P.39–52.DOI:10.1080/02602938.2023.2177613.
6. Гончарова О. А., Маслова А. В. Фідбек у системі освіти: проблеми та перспективи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія 5 : Педагогічні науки. 2021. Вип. 83. С. 42–46.
7. Лісова Н. О. Ефективна взаємодія викладача та студента як умова підвищення якості вищої освіти України. *Моделювання еколого-географічних систем* : матеріали звітної наукової конференції викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів кафедри геоекології та методики навчання екологічних дисциплін. 2021. С. 41–46.
8. Лісова Н. О., Сивий М. Я. Грамотний фідбек як обов'язкова складова взаємодії сучасного викладача та студента. *«Pedagogy and Psychology in the Modern World: the art of teaching and learning»:* Proceedings of the International scientific and practical conference. 2021. Vol. 2. Riga, Latvia. P. 60–64.
9. Мірошник С. І. Психолого-педагогічні умови оптимального творчого самозростання учнів старших класів у процесі вивчення української літератури. *Народна освіта*. 2009. Вип. 1 (7). https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/7/statti/2miroshnuk/2miroshnuk.htm.
10. Сергієнко Н. В. Психологічні особливості діалогу «Студент-комп'ютер». *Вісник психології і соціальної педагогіки*. 2010. https://www.psyh.kiev.ua/Психологічні_особливості_діалогу_«студенткомп%27ютер».
11. Филипська В. І. Види зворотного зв'язку між викладачем та студентом у процесі вивчення іноземної мови. *Методика та специфіка викладання іноземних мов у закладах вищої освіти*. Харків: НАНГУ, 2020. С. 22–25.
12. Филипська В. І. Забезпечення ефективного коригувального зворотного зв'язку як одного із видів зворотного зв'язку між викладачем та студентом у процесі вивчення іноземної мови. *Іноземні мови*. 2020. Вип. 4. С. 11–16.
13. Филипська В. І. Засоби реалізації якісного фідбеку під час викладання іноземної мови у вищій школі. *Актуальні питання у сучасній науці.* 2023. 1 (7). С. 445–455.
14. Яценко Т. О. Методи навчання української літератури в історії розвитку предметної дидактики. *Digital Library NAES of Ukraine.* 2020. https://lib.iitta.gov.ua/720012/1/Методи%20навчання%20української%20літератури%20в%20історії%20розвитку%20предметної%20дидактики.pdf.

REFERENCES

1. Bloud D, Dawson P. (2021). What feedback literate teachers do: an empirically-derived competency framework. Assessment and evaluation in higher education. 48 (2). 158–171. DOI: 10.1080/02602938.2021.1910928.
2. Carless D., Boud D. (2018). The development of student feedback literacy: enabling uptake of feedback. Assessment and evaluation in higher education. 43 (8). 1315–1325.
3. Chong S., Lin T. (2024). Feedback practices in journal peer-review: a systematic literature review, Assessment & Evaluation in Higher Education. 49 (1). 1–12.
4. Dawson P., Yan Zi, Lipnevich A., Taia J., Boud D., Mahoney P. (2023). Measuring what learners do in feedback: the feedback literacy behaviour scale. Assessment and evaluation in higher education. 48 (8). 1–15.
5. Little T., Dawson P., Boud D., Tai J. (2024). Can students' feedback literacy be improved? A scoping review of interventions. Assessment and evaluation in higher Education. 49 (1). 39–52. DOI: 10.1080/02602938.2023.2177613.
6. Honcharova O. A., Maslova A. V. (2021). Fidbek u systemi osvity: problemy ta perspektyvy [Feedback in the education system: problems and prospects]. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriia 5 : Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy : zb. nauk. prats – Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series 5 : Pedagogical sciences. 83. 42–46. [in Ukrainian].
7. Lisova N. O. (2021). Efektyvna vzaiemodiia vykladacha ta studenta yak umova pidvyshchennia yakosti vyshchoi osvity Ukrainy [Effective interaction between teacher and student as a condition for improving the quality of higher education in Ukraine]. Modeliuvannia ekoloho-heohrafichnykh system : materialy zvitnoi naukovoi konferentsii vykladachiv, aspirantiv, mahistrantiv, studentiv kafedry heoekolohii ta metodyky navchannia ekolohichnykh dystsyplin. – Modeling of ecological and geographical systems : materials of the reported scientific conference of teachers, graduate students, master's students, students of the department of geoecology and methods of teaching environmental disciplines. 41–46. [in Ukrainian].
8. Lisova N. O., Syvyi M. Ya. (2021). Hramotnyi fidbek yak oboviazkova skladova vzaiemodii suchasnoho vykladacha ta studenta [Competent feedback as a mandatory component of interaction between a modern teacher and a student]. Pro-

ceedings of the International scientific and practical conference «Pedagogy and Psychology in the Modern World: the art of teaching and learning». 2. Riga, Latvia. 60–64. [in Ukrainian].

9. Miroshnyk S. I. (2009). Psykholoho-pedahohichni umovy optymalnoho tvorchoho samozrostannia uchniv starshykh klasiv u protsesi vyvchennia ukrainskoi literatury [Psychology-pedagogical factors of optimal creative self-developing of the adult students in the Ukrainian literature learning process]. Narodna osvita – Public education. 1 (7). https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/7/statti/2miroshnuk/2miroshnuk.htm. [in Ukrainian].

10. Serhiienko N. V. (2010). Psykholohichni osoblyvosti dialohu «Student-kompiuter». [Psychological features of the dialogue «Student-computer»]. Visnyk psykholohii i sotsialnoi pedahohiky – Bulletin of psychology and social pedagogy. https://www.psyh.kiev.ua/Психологічні_особливості_діалогу_«студенткомп%27ютер». [in Ukrainian].

11. Fylypska, V. I. (2020). Vydy zvorotnoho zv'iazku mizh vykladachem ta studentom u protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Types of feedback between the teacher and the student in the process of learning a foreign language]. «Metodyka ta spetsyfika vykladannia inozemnykh mov uzakladakh vyshchoi osvity» – «Methodology and Specifics of Teaching Foreign Languages in Institutions of Higher Education». 22–25. Kh : NANHU. [in Ukrainian].

12. Fylypska, V. I. (2020). Zabezpechennia efektyvnoho koryhuvalnoho zvorotnoho zv'iazku yak odnoho iz vydiv zvorotnoho zv'iazku mizh vykladachem ta studentom u protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Providing effective corrective feedback as one of the types of feedback between the teacher and the student in the process of learning a foreign language] Inozemni movy – Foreign languages. 4. 11–16. Kyiv : KNLU. [in Ukrainian].

13. Fylypska V. I. (2023). Zasoby realizatsii yakisnoho fidbeku pid chas vykladannia inozemnoi movy u vyshchii shkoli [Means of implementing high-quality feedback during foreign language teaching in higher education]. Aktualni pytannia u suchasnii nautsi – Current issues in modern science. 1 (7). 445–455. [in Ukrainian].

14. Yatsenko T. O. (2020). Metody navchannia ukrainskoi literatury v istorii rozvytku predmetnoi dydaktyky [Methods of teaching Ukrainian literature in the history of the development of subject didactics]. Digital Library NAES of Ukraine. https://lib.iitta.gov.ua/720012/1/Методи%20навчання%20української%20літератури%20в%20історії%20розвитку%20предметної%20дидактики.pdf. [in Ukrainian].